

dr Magdalena Pyter

Status prawny dyrektora szkoły. Zarys problematyki

School's principal legal status. The angle of problem's outline.

I. Wstęp

Stanowisko dyrektora szkoły należy do tzw. stanowisk kierowniczych. Taka klasyfikacja wynika z kompetencji, w ramach których działa wspomniana osoba oraz ze sposobu jej powoływania. Celem artykułu jest przedstawienie statusu prawnego dyrektora szkoły. Ze względu na wymogi redakcyjne, zaprezentowano jedynie zarys tejże problematyki.

W artykule wyróżniono cztery części. Oprócz *Wstępu* (I) i *Wniosków* (IV), wyszczególniono dwie części merytoryczne. Pierwsza z nich (II) porusza kwestię *kwalifikacji do zajmowania stanowiska dyrektora*, a kolejna (III) *konkursu jako sposobu powołania na stanowisko dyrektora*. Należy zwrócić uwagę, że na szczególne zainteresowanie zasłużyła osoba ubiegająca się o stanowisko dyrektora, która jest nauczycielem lub nauczycielem akademickim. Tym samym nie poruszono wspomnianej problematyki w odniesieniu do osób nie będących

nauczycielami. W związku z powyższym, uzasadniony wydaje się postulat całościowego przedstawienia tego problemu.

II. Kwalifikacje do zajmowania stanowiska dyrektora

Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) [dalej:uso] szkołą kieruje dyrektor [art. 36]. Jest on: organem administracji publicznej w sprawach oświaty tj. pełni funkcję urzędnika wydającego decyzje administracyjne; jest także pracodawcą tj. osobą zatrudniającą nauczycieli oraz pracowników niepedagogicznych; kierownikiem instytucji powołanej przez organ prowadzący; gospodarzem mienia szkoły oraz pracownikiem szkoły. Dyrektor jest przedstawicielem szkoły „na zewnątrz”, jak również wobec pracowników i uczniów szkoły. Jest służbowym przełożonym wszystkich pracowników i uczniów szkoły¹.

¹ T. Komorowski, *Prawo w praktyce oświatowej. Poradnik dla nauczycieli i kadry kierowniczej oświaty*, Poznań 2005, s. 145-146.

Dyrektorem może być tylko nauczyciel mianowany lub dyplomowany². Ustawa [art. 36 ust. 2] daje również możliwość sprawowania funkcji dyrektora osobie niebędącej nauczycielem. Powołanie wspomnianej osoby jest jednak dopuszczalne wyłącznie za zgodą kuratora oświaty.

Wobec licznych kompetencji, dyrektorem szkoły może być jedynie osoba odpowiednio przygotowana merytorycznie oraz legitymująca się określonym doświadczeniem zawodowym, jak również wiedzą z zakresu zarządzania. Szczegółowy zakres wymagań przedstawia się następująco: dyrektor szkoły lub placówki będący nauczycielem powinien posiadać wyższe wykształcenie magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym oraz kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w danej szkole lub placówce. Oprócz tego wymaga się, żeby dyrektor miał ukończone studia wyższe magisterskie albo zawodowe lub podyplomowe z zakresu zarządzania lub kurs kwalifikacyjny z zakresu zarządzania oświatą. Wymaga się również, żeby dyrektor posiadał co najmniej pięcioletni staż pracy pedagogicznej na stanowisku nauczyciela lub pięcioletni staż pracy dydaktycznej na stanowisku nauczyciela akademickie-

go. Ponadto w okresie pięciu lat bezpośrednio przed powierzeniem stanowiska dyrektora powinien uzyskać co najmniej dobrą ocenę pracy w przedszkolu, szkole lub placówce, a w przypadku nauczyciela akademickiego – pozytywną ocenę pracy w okresie ostatnich czterech lat pracy w szkole wyższej, jeżeli stanowisko dyrektora obejmuje bezpośrednio po ustaniu zatrudnienia w szkole wyższej. Powinien także posiadać zaświadczenie lekarskie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do wykonywania pracy na stanowisku kierowniczym; nie być karany karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 76 ust. 1 ustawy – *Karta Nauczyciela*. Nie może także toczyć się przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne. Nie może być karany za przestępstwo popełnione umyślnie oraz nie może toczyć się przeciwko niemu postępowanie karne; nie mógł w przeszłości być też karany zakazem pełnienia funkcji kierowniczych związanych z dysponowaniem środkami publicznymi³.

Wśród obowiązków dyrektora należy wymienić następujące: dyrektor sprawuje opiekę nad dziećmi i młodzieżą uczącą się w szkole. Jest odpowiedzialny w szczególności za: dydaktyczny i wychowawczy poziom szkoły; realizację zadań zgodnie

² Art. 36. 1, u.s.o. Co do stopni awansu zawodowego oraz procedur ich zdobycia zob. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – *Karta Nauczyciela* (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674).

³ § 1 pkt 1-8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie wymagań jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze, w poszczególnych typach szkół i placówek (Dz. U. Nr 98, poz. 826 z późn. zm.). Co do ostatniego wymogu por. art. 147 ust. 1 pkt. 4 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148, z późn. zm.).

z uchwałami rady pedagogicznej i rady szkoły, podjętymi w ramach ich kompetencji stanowiących, oraz zarządzeniami organów nadzorujących szkołę; tworzenie warunków do rozwijania samorządnej i samodzielnej pracy uczniów i wychowanków; zapewnienie pomocy nauczycielom w realizacji ich zadań i ich doskonaleniu zawodowym; zapewnienie w miarę możliwości odpowiednich warunków organizacyjnych do realizacji zadań dydaktycznych i opiekuńczo-wychowawczych⁴.

Ponadto dyrektor szkoły lub placówki w szczególności: kieruje działalnością szkoły lub placówki, sprawuje nadzór pedagogiczny; stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne, dysponuje środkami określonymi w planie finansowym szkoły lub placówki zaopiniowanym przez radę szkoły lub placówki i ponosi odpowiedzialność za ich prawidłowe wykorzystanie, a także organizuje administracyjną, finansową i gospodarczą obsługę szkoły lub placówki, wykonuje inne zadania wynikające z przepisów szczególnych, współdziała ze szkołami wyższymi oraz zakładami kształcenia nauczycieli w organizacji praktyk pedagogicznych, odpowiada za właściwą organizację i przebieg sprawdzianu i egzaminów przeprowadzanych w szkole lub placówce.

Dyrektor szkoły lub placówki w wykonywaniu swoich zadań współpracuje z radą szkoły lub placówki, radą pedagogiczną, rodzicami i samorządem uczniowskim⁵.

Do szczególnego rodzaju zadań nałożonych na dyrektora szkoły należy: decydowanie o przyjęciu uczniów do wszystkich klas szkoły podstawowej i gimnazjum oraz do klas programowo wyższych (na semestry programowo wyższe) szkoły ponadgimnazjalnej oraz dotychczasowej szkoły ponadpodstawowej; decydowanie o przyjęciu uczniów do klasy pierwszej (na semestr pierwszy) szkoły ponadgimnazjalnej oraz dotychczasowej szkoły ponadpodstawowej, w przypadku gdy: uczeń powraca z zagranicy, liczba kandydatów do klasy pierwszej (na semestr pierwszy) jest mniejsza lub równa liczbie wolnych miejsc, którymi dysponuje szkoła, i nie powołano szkolnej komisji rekrutacyjno-kwalifikacyjnej, kandydat do szkoły lub oddziału dwujęzycznego ukończył klasę wstępną; oraz decydowanie o przyjęciu słuchaczy na semestr pierwszy szkoły ponadgimnazjalnej dla dorosłych w przypadku gdy nie powołano szkolnej komisji rekrutacyjno-kwalifikacyjnej⁶.

Na wniosek lub za zgodą rodziców albo pełnoletniego ucznia dyrektor szkoły po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i publicznej poradni psychologiczno-

⁴ Art. 39, u.s.o. Por. także, D. Kurzyna – Chmiel, *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, Warszawa 2006, s. 125.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże. Obszerny komentarz do art. 39 u.s.o. zob. M. Pilich, *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 386-404.

-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, może zezwolić uczniowi na indywidualny program lub tok nauki oraz wyznacza nauczyciela – opiekuna. Odmowa udzielenia zezwolenia następuje w drodze decyzji administracyjnej. Dyrektor szkoły lub placówki może, w drodze decyzji, skreślić ucznia z listy uczniów w przypadkach określonych w statucie szkoły lub placówki. Skreślenie następuje na podstawie uchwały rady pedagogicznej, po zasięgnięciu opinii samorządu uczniowskiego. Dyrektor szkoły informuje uczniów o organizacji, terminach przeprowadzania i warunkach udziału w konkursach, olimpiadach i turniejach⁷.

Dyrektor szkoły lub placówki, we współpracy z nauczycielami zajmującymi inne stanowiska kierownicze w szkole lub placówce, sprawując nadzór pedagogiczny, wykonuje w szczególności następujące zadania: planuje, organizuje i przeprowadza wewnętrzny pomiar jakości, w tym badanie osiągnięć edukacyjnych uczniów; decyduje o doborze technik i narzędzi diagnostycznych wykorzystywanych przy dokonywaniu wewnętrznego mierzenia jakości, tworzy je oraz może współdziałać w ich tworzeniu z instytucjami wspomagającymi; raz w roku szkolnym opracowuje raport z przeprowadzonego wewnętrznego mierzenia jakości i przedstawia go kuratorowi oświaty, radzie pedagogicznej, radzie rodziców i organowi prowadzącemu szkołę lub placówkę;

opracowuje program rozwoju szkoły lub placówki, określający zadania służące doskonaleniu jakości pracy szkoły lub placówki i terminy ich realizacji: obejmujący 5 lat szkolnych, a w przypadku placówki doskonalenia nauczycieli – 5 lat kalendarzowych; analizuje wyniki sprawdzianów lub egzaminów oraz wykorzystuje je do oceny jakości kształcenia w szkole, a także podejmuje, stosownie do potrzeb, działania naprawcze lub doskonalące w tym zakresie; wspomaga nauczycieli w osiąganiu wysokiej jakości pracy oraz inspiruje ich do podejmowania innowacji pedagogicznych; wspomaga rozwój zawodowy nauczycieli, w szczególności przez organizowanie szkoleń, narad i konferencji oraz systematyczną współpracę z placówkami doskonalenia nauczycieli; gromadzi informacje o pracy nauczycieli w celu dokonywania oceny ich pracy zgodnie z odrębnymi przepisami oraz gromadzi informacje niezbędne do planowania doskonalenia zawodowego nauczycieli; we współdziałaniu z radą pedagogiczną, opracowuje i wdraża wewnątrzszkolny system zapewniania jakości⁸.

Zgodnie z art. 37 *uso* w szkole może być utworzone stanowisko wicedyrektora i inne stanowiska kierownicze. Powierzenia tych stanowisk i odwołania z nich dokonuje dyrektor szkoły lub placówki, po zasięgnięciu opinii organu prowadzącego, rady szkoły lub placówki oraz rady pedagogicznej.

⁷ Art. 39, *u.s.o.*

⁸ Tamże.

II. Konkurs jako sposób powołania na stanowisko dyrektora

Zgodnie z art. 36 a pkt.3 u.s.o kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki wyłania się w drodze konkursu. Warto wspomnieć, że w szkołach oraz placówkach publicznych, wskazana wyżej forma wyboru dyrektora szkoły jest obligatoryjna. Organ prowadzący, który powierza to stanowisko, nie może zatem odstąpić od niego⁹.

Konkurs na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki ogłasza organ prowadzący szkołę lub placówkę. Ogłoszenie odnośnie konkursu zamieszcza się w co najmniej dwóch dziennikach¹⁰. Wskazany w ogłoszeniu o konkursie termin składania ofert przez osoby przystępujące do konkursu na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki, nie może być krótszy niż 14 dni od dnia ukazania się ogłoszenia.

W celu przeprowadzenia konkursu organ prowadzący szkołę powołuje komisję

konkursową¹¹. Komisja rozpoczyna postępowanie konkursowe od sprawdzenia, czy oferty kandydatów, zostały złożone w terminie i zawierają wszystkie wskazane w ogłoszeniu o konkursie dokumenty oraz czy z dokumentów tych wynika, że kandydat spełnia wymagania wskazane w ogłoszeniu o konkursie¹². Przewodniczący komisji ma obowiązek poinformować kandydatów o dopuszczeniu albo niedopuszczeniu do dalszego postępowania konkursowego¹³.

Zadaniem komisji jest niezwłoczne dokonanie merytorycznej oceny kandydatów dopuszczonych do dalszego postępowania konkursowego. Ocenie podlega w szczególności przedstawiona przez kandydata koncepcja funkcjonowania i rozwoju szkoły lub placówki. Kolejnym etapem jest głosowanie. Kandydata na stanowisko dyrektora jest wyłaniany w głosowaniu tajnym. Każdy z członków komisji dysponuje jednym głosem. Konkurs uważa się rozstrzygnięty, jeżeli na jednego z kandydatów oddała głosy co najmniej

⁹ Por. art. 36 a pkt. 1 u.s.o. Jeśli organem prowadzącym szkołę lub placówkę jest jednostka samorządu terytorialnego, organem prowadzącym (a zarazem powierzającym stanowisko dyrektora szkoły) jest odpowiednio: wójt, burmistrz lub prezydent miasta, zarząd powiatu lub zarząd województwa.

¹⁰ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 października 2003 r. *W sprawie regulaminu konkursu na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki i trybu pracy komisji konkursowej* (Dz. U. Nr 189, poz. 1855) jeden z dzienników powinien mieć zasięg wojewódzki a drugi lokalny.

¹¹ W skład komisji wchodzi: po trzech przedstawicieli organu prowadzącego szkołę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny; po dwóch przedstawicieli rady pedagogicznej i rodziców; oraz po jednym przedstawicielu zakładowych organizacji związkowych. Art. 36 a pkt. 5 u.s.o.

¹² Oferty złożone po terminie, niezawierające wszystkich wskazanych w ogłoszeniu o konkursie dokumentów, oraz oferty, z których wynika, że kandydat nie spełnia wymagań wskazanych w ogłoszeniu o konkursie, podlegają odrzuceniu, a kandydaci nie są dopuszczeni do dalszego postępowania konkursowego. Por. § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 października 2003.

¹³ Przewodniczący komisji, w terminie 7 dni od dnia posiedzenia komisji, informuje na piśmie kandydatów niedopuszczonych do dalszego postępowania konkursowego o przyczynach odrzucenia oferty. Tamże.

połowa obecnych na posiedzeniu członków komisji¹⁴. O wynikach konkursu przewodniczący komisji niezwłocznie powiadamia organ prowadzący szkołę lub placówkę oraz przekazuje temu organowi dokumentację postępowania konkursowego¹⁵.

Kadencja dyrektora szkoły trwa pięć lat szkolnych. Powierzenie stanowiska na kolejne okresy zachodzi bez potrzeby organizowania konkursu¹⁶.

III. Wnioski

Zasadna wydaje się teza, że stanowisko dyrektora szkoły należy zaliczyć do specyficznych. Wynika to głównie z zadań, jakie ma do zrealizowania w czasie trwania kadencji. Biorąc powyższe pod uwagę, nie może budzić zdziwienia fakt, że wybór odpowiedniego kandydata jest obwarowany wieloma ścisłymi wytycznymi. Zupełnie uzasadnione wydają się ściśle kryteria, a zarazem szerokie *spectrum* kwalifikacji, jakimi powinien wykazać się kandydat na wspomniane stanowisko. Podobnie przedstawia się problematyka procedury konkursowej. Zaangażowanie wielu osób ze

środowiska samorządowego oraz oświatowego ma zagwarantować, że wybrany w drodze konkursu dyrektor szkoły podoła zadaniom przed nim postawionym.

Interesującym zagadnieniem jest przedstawienie zasad wyboru i sprawowania funkcji dyrektora przez osobę nie będącą nauczycielem. Problematyka ta nie została zamieszczona w tym artykule. Stąd też zasadny wydaje się postulat o jej realizację.

Streszczenie:

The article says about school's principal legal status. The article consists of the four parts. First part: Introduction. Second part: The qualifications to hold the school's principal seat. Third part: Competition. Fourth part: The conclusions close the article. The problem contained in the article is very serious, because it concerns the issue, which is still actual today.

Słowa kluczowe

prawo oświatowe, dyrektor szkoły, konkurs na stanowisko dyrektora.

Nota o autorze:

dr Magdalena Pyter, adiunkt w Instytucie Prawa na WZNoS KUL w Stalowej Woli. Zainteresowania badawcze: prawo oświatowe, historia prawa, historia nauki i nauczania dyscyplin historycznoprawnych. Kontakt: mpyter@wp.pl główne kierunki zainteresowań: prawo handlowe.

¹⁴ Tamże, § 5.

¹⁵ Tamże, § 6.

¹⁶ Co do szczegółów zob. M. Pilich, Ustawa o systemie oświaty, s. 370-371.